

tag mitt andetag iväg

Ett konstnärligt arbete
av Hanna Wildow
och årskurs 7 på Storåskolan
Storå, Lindesberg

tag mitt andetag iväg

Innehåll

tag mitt andetag iväg, Hanna Wildow och årskurs 7 på Storåskolan
Storå/Gränseskogen/Guldsmedshyttan, Lindesbergs kommun

<i>tag mitt andetag iväg</i>	2
Hanna Wildow	3
Konceptuell utgångspunkt	4
Metodik	6
Samarbeten	10
Workshoppar	12
Färdigställande: redigering och ljudläggning	22
Vernissage och performance	24
Hanna Wildow om det mänskliga mötet, tillsammanshet och avkodning av makt	28
Fortsättning och framtid	31
”Alltså det här lilla projektet har förändrat rätt mycket”	32

tag mitt andetag iväg

Bortom de blå bergen, projektår 2, 2018/2019

Plats: Gränseskogen, Storå och Stripa i Lindesbergs kommun

Konstnär: Hanna Wildow

Deltagare: årkurs 7, Storåskolan

I samarbete med filmaren Adam Nilsson, musikern Johan Wahlberg, formgivaren Moa Edlund och skulptören Mervi Kiviniemi.

Projektledare: Kerstin Wagner och Kristina Lindberg (inledningsvis Maria Andersson)

Med Gränseskogen som utgångspunkt bjöd konstnären Hanna Wildow in till en undersökande process tillsammans med årkurs 7 på Storåskolan i Lindesbergs kommun. Projektet kom att röra sig mellan språk, text, koreografi och performance och mynnade bland annat ut i en gemensam film och en publik utställning på Stripa gallerirum.

Bortom de blå bergens andra projektår pågick från hösten 2018 till sommaren 2019 och utgick från Lindesberg kommuns nordöstra hörn och den mossrika barrskogen i naturreservatet Gränseskogen. När projektet inleds har vi haft en sommar med de största skogsbränderna i modern tid. Skogen och dess betydelse är mer aktuell än någonsin. Till skillnad från dagens industriella skogar präglas det här reservatet av att träden fått växa ostört under lång tid. Sedan 50-talet är Gränseskogen skyddad eftersom det redan då ansågs vara ett unikt urskogsområde inom Klotens kronopark. Gränseskogen består av högresta gamla träd men också ett myller av liggande stammar och död ved, som bryts sönder av insekter och svampar i naturens oändliga kretslopp. Närmaste samhälle är idag Kloten, 8 kilometer därifrån, med 40 invånare. Till Storåskolan är det 35 kilometer och i tätorten bor lite mindre än 2 000 av Lindesbergs kommuns 24 000 invånare.

Hanna Wildow och deltagare från Storåskolan under filminspelningen. Foto: Axel Öberg

Hanna Wildow

Hanna Wildow är konstnär och växte upp i Örebro, men är numera bosatt och verksam i Stockholm. Hanna är också lärare inom bildämnet och svenska som andraspråk. Hon har även arbetat inom fältet normkritisk pedagogik som konsult och utbildare i över ett decennium, samt som organisatör och arrangör inom konst och kultur. I sitt konstnärliga arbete undersöker Hanna Wildow hur historia konstrueras och hur material som röst, kropp och språk kan transformera vilka berättelser som erkänns vara kunskapsbärande. Verken, som ofta framställs i kollektiva processer och med deltagande av andra aktörer, kan läsas som performativa försök att störa dominerande narrativ; att utmana och bredda våra horisonter. Hanna dras dit tid och rum blottläggs och upplöses: bergen, skogen, sjön. Och dit maktens konturer blir som tydligast – klassrummet, konstutställningen, talarstolen.

Konceptuell utgångspunkt: Skogen som andrum

Naturreservatet Gränseskogen ligger alldeles vid gränsen mellan Örebro och Dalarnas län inom det större naturvårdsområdet Malingsbro-Kloten. Det är ett svårtillgängligt skogsområde som beskrivs som en plats där träden får växa i fred. De växer, dör, faller, ger liv till andra arter – och generar på så sätt mångfald. Naturreservatet väcker frågor om hållbarhet och vårt förhållande till natur och klimat både förr och nu. Hanna Wildow fångar upp naturreservatets skyddade status och dess gränser ur ett symboliskt perspektiv. Reservatets namn avslöjar det skydd som skogen kan ge – en gränsdragning från världen utanför. Skogen som plats, material och rum för frihet kommer att leda arbetet. Och även gränser som fenomen.

Till skillnad från den stillsamma Gränseskogen är det lilla samhället Storå en plats med mycket rörlighet, då Storå är den första tillfälliga anhalten i landet för många nyanlända. År 2015 valde Sveriges statsminister, med motiveringen att landet behöver ”andrum”, att stänga landets gränser för den stora mängd flyktingströmmar som rörde sig över Europa sökandes efter fristad. Historiskt har andrum varit ett ord vi använt när vi pratat om att hjälpa de som är på flykt, att vi ger dem andrum. Projektet blir ett utforskande över hur begreppet kan återtas och som konceptuell utgångspunkt låter Hanna Wildow Gränseskogen fungera som en politisk, biologisk och ekologisk tillflyktsort. Ett symboliskt andrum från det politiska klimatet i landet, men också ett psykologiskt och biologiskt andrum då skogen är en fredad plats som många besökare upplever som lugnande och helande. Förutom att dess lugnande krafter gör det lättare att andas så är våra skogar och reservat också faktiska ”lungor” för vår planet som hjälper oss att andas genom att

omvandla koldioxid till syre. Den poetiska tolkningen Hanna Wildow gör av naturreservatets namn och tillbakatagandet av begreppet andrum formar ramverket för ett konstnärligt arbete som kommer att verka mellan olika språkligheter. Arbetet hålls också samman av den blå färgen, som både knyter an till projektets övergripande titel. Blå är också en färg som Hanna tidigare intresserat sig för som konstnärligt, poetiskt och emotionellt material, utifrån dess många betydelser genom olika tider och för olika grupper. Den blå tråden fortsätter även här.

Foto: Hanna Wildow

Metodik: Att vara och att göra tillsammans

Plats

Det är inte första gången Hanna Wildows praktik rör sig mot skogen. Här ser hon hur tid och rum exponeras och löses upp, och just Bergslagen har en särskild plats i hennes barndomsminnen. I detta arbete är platsen både en bokstavlig och metaforisk utgångspunkt. Den avlägsna Gränse skogen med sitt cirkulära kretslopp står både för rörelse och beständighet, men skogen blir här också en plats som har förmågan att bära och berätta en samtida historia om en av de stora händelserna i vår tid – de omfattande flyktingströmmar som rör sig över Europa. Genom projektet lär deltagarna känna sin trakt på nya sätt och får tolka och berätta om sin närmiljö utifrån både ett lokalt och internationellt perspektiv. Hanna tillbringar mycket tid på platsen under projektets gång genom många återkommande vistelser. Stripa Grufpensionat blir hennes bas och en plats där hon utför en del av arbetet.

Ramverk och struktur

En blå tråd leder ungdomarna in till Gränse skogen första gången de besöker platsen och den blå färgen återkommer genom hela projektet. Arbetet genomförs som en serie workshoppar med olika fokus där de fyrtio eleverna från Storåskolan oftast är uppdelade i fyra grupper med tio deltagare i varje. Det är viktigt för Hanna att kunna jobba med deltagarna i mindre grupper för att få bättre kontakt och mer fokus. Att frigöra eleverna från deras ordinära lektioner kräver mycket koordinering. Vissa workshoppar håller konstnären i själv, andra i samarbete med andra inbjudna personer med kompetens som kompletterar hennes egen. Och ibland behövs helt enkelt bara extra vuxna närvarande för att assistera med det praktiska kring varje workshop. Ibland träffas gruppen

på skolan, ibland i skogen och ibland på Folkets Hus i Storå som hyrs in under en period som projektateljé. Workshopstillfällena ger ungdomarna möjlighet att utforska experimentellt skrivande, trycktekniker, koreografi, foto och film, allt sammanhållet av ett större mål och riktning. Detta blir ett sätt för deltagarna att upptäcka samtidskonstens bredd och undersökande potential.

Pedagogiskt grepp och roller

Att flytta gränser är ett pedagogiskt grepp som följt arbetet från början till slut. Inom projektet utforskas både fysiska och teoretiska gränser samt gränser för ords betydelse. Även gränserna mellan den professionella konstnären och deltagaren undersöks och Hanna strävar efter att bjuda in ungdomarna till att kliva ut ur rollen som elever, till att istället ta rollen som konstaktörer. Hanna ser sin roll som konstnär som någon som ska forma ett kollektiv tillsammans med andra konstnärer. Istället för att gå in i arbetet som ledare, lärare, pedagog är fokuset på det mellanmänniska mötet och att vara och göra tillsammans. För Hanna är det också viktigt att hon själv är med och gör och att hon aldrig ber deltagarna att göra något som hon själv inte skulle kunna tänka sig att göra.

Rummets regler

Första gången Hanna träffar deltagarna sätter de tillsammans upp en serie gemensamma regler för projektets arbete. En viktig punkt på listan är valfrihet – en central aspekt för att känna makt över tillvaron. I projektet har deltagarna olika alternativ att välja mellan. Hanna är noga med att deltagandet ska vara frivilligt och inte betygsgrundande. Deltagarna måste inte vara med. De kan vara med en stund om de vill, de kan vara med på vissa saker, men befinner

man sig i rummet, är det en grundförutsättning att man deltar, och inte förstör eller stör varandra. När reglerna gemensamt formuleras är alla överens om deras vikt, och alla hjälps åt att påminna varandra om dem under arbetets gång.

Språkmöjligheter

Tillgången till språk varierar i gruppen. Vissa talar flera språk, men alla talar inte svenska. Inom sitt tidigare arbete som lärare i svenska som andraspråk har Hanna Wildow ofta mött ord som ”språkbarriärer”, men ganska sällan ord som ”språkmöjligheter”. I det här projektet står språkets möjligheter i fokus och för att sträva mot mer jämlika förutsättningar i gruppen har Hanna arbetat med den rika tillgången av språk som eleverna besitter. Både i gemensamma översättningsövningar, fritt skrivande på valfritt språk och kanske framförallt – i så stor utsträckning som möjligt försökt att använda det konstnärliga språket – görandet – som ett sätt att samtala i högre utsträckning än att prata. Det vill säga ett kunskapsskapande genom görande. I en koreografisk övning låter ungdomarna sina kroppar forma bokstäver som skapar ordet ”andas”.

Pendling mellan stillhet och rörelse

Det konstnärliga arbetet pendlar mellan att söka stillhet och att sätta saker i rörelse. Projektet förhåller sig till skogen som ett skyddsrum och utforskar på flera plan skogen som en egen värld samt frågar sig vad detta andrum kan erbjuda. Idén om skogen fylls med kreativ kraft och gör den magisk i sin stillhet. Andningen är hela tiden i fokus: i samtal om vems andetag som räknas, i språk och text, som sedan blir till skulpturer, och i faktiska andningsövningar. Till exempel genom yogapositionen Barnet, en lugnande viloposition som utförts direkt i skogens mjuka mossor. Samtidigt finns rörelsen där, den aktiverade kroppen som koreograferas genom skogen och i fysiska tillitsövningar, i fysiskt arbete med trä och tryck, och i de scener som spelas in för filmen *skogen behöver, jag*.

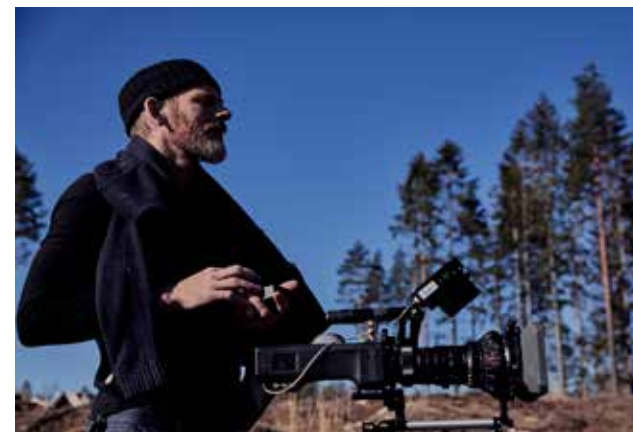
Barnets position. Foto från filminspelningen: Kristina Lindberg

Samarbeten

Kultursekreterare Sara Sporre, Lindesbergs kommun, har varit ett entusiastiskt stöd från start och en ovärderlig samarbetspart gällande lokal kunskap. Jesper Hansson från den lokala Naturskyddsföreningen guidade konstnären och projektledarna till och i Gränsekogen vid första besöket och bidrog med sin kunskap om trakten och miljön. Pelle Holm driver Stripa grufpensionat där både Hanna och övriga inresta som var delaktiga i projektet kom att bo under sina vistelser. Som tidigare träslöjdlärare hade Pelle även stora kunskaper om träarbete och kunde dela med sig både av de erfarenheterna och sina kunskaper om omgivningen. Projektet kom även att samarbeta med Mats Jönsson och hans kollegor som driver Stripa gallerirum, i anslutning till bryggeriet mitt i den gamla gruvmiljön Stripa. Luisine Djanyan och Aleksej Knedljakovskij, medlemmar i det ryska konstkollektivet Pussy Riot, och deras barn, som just beviljats uppehållstillstånd i Sverige efter tre år på asylboende i Storå, blev en värdefull kontakt i det lokala konstlivet.

Stripa gruvmiljö. Foto: Maria Andersson

Adam Nilsson Foto: Axel Öberg

Hanna bjöd in filmaren Adam Nilsson att medverka genom hela projektet. Adam var med i första mötet med deltagarna och genom hela processen till färdig film och vernissage. Adam Nilsson har en masterutbildning från Stockholms dramatiska högskola med inriktning på filmfoto och en rad utmärkelser för sina filminsatser bakom sig.

Musikern och kompositören Johan Wahlberg anlätades för att arbeta med filmens ljud och fotografen Axel Öberg bjöds till platsen för att dokumentera arbetet under filminspelningen.

Den Örebro-baserade konstnären Mervi Kiviniemi kopplades till projektet för sina kunskaper i träarbete och medverkade i arbetet då deltagarna formade de ihopsamlade tallgrenarna till bokstäver och ord. Formgivaren Moa Edlund assisterade Hanna på plats och skapade den grafiska formen för både filmen *skogen behöver, jag* och för den avslutande utställningen.

Workshop 1: Att bli en grupp

11 oktober 2018, Storåskolan.

Hanna Wildow genomför workshopen.

Gränseskogen. Foto: Maria Andersson

Det första mötet sker på Storåskolan. Stolar och bord är undan-skjutna så att det ska finnas ordentlig golvyta i klassrummet. Till tonerna av Beyoncé's *Who run the world* får alla deltagare en och en gå in i en cirkel och med valfri rörelse bli varma i kläderna. I nästa övning kompletteras rörelse med att alla säger sitt namn. Redan i första mötet är andningen i fokus. I en fem minuter lång andnings-övning får eleverna prova yogapositionen barnet där de blundar och känner skiftningar i kroppen beroende på om de andas in eller ut. De får sitta upp och blunda, lägga handen på mage och bröst och notera andetaget, och även utforska hur deras andetag kan skapa imma på glas. En rad olika tillitsövningar utförs och gemensamma regler för rummet formuleras. Efter att Hanna berättat mer om att Gränseskogen ska utforskas som ett andrum och en egen värld, får eleverna skriva ner viktiga ord som behöver redas ut på gemensamma papper utlagda på golvet. I lager på lager skrivs *skogen*, *gränsen*, *tillsammans*, *andrum*. Det första mötet avslutas med *free writing* på valfritt språk. I det fria skrivandet leder skrivandet till tanke, vilket Hanna ser som en motståndshandling till ett logocentriskt tänkande där vi ska tänka först och tala sen. Filmaren Adam Nilsson är också på plats och visar sin kamera som kommer att användas när alla möts i skogen redan dagen efter. Av princip tas inga bilder under workshopen, då Hanna är mån om att alla ska kunna slappna av och tänka inåt istället för att fundera på hur de presenteras utåt.

Workshop 2: Möta skogen

12 oktober 2018, Gränsekogen.

Hanna Wildow genomför workshopen i samarbete med filmaren Adam Nilsson.

Filmfoto: Adam Nilsson (bilderna är beskurna)

En inhyrd buss tar en dimmig höstmorgon de fyrtio deltagarna de tre och en halv milen från Storåskolan till Gränsekogen. Workshopen har kunnat organiseras som del av en kombinerad tema- och idrottsdag på skolan. Två grupper startar dagen vid Gränsekogen, medan de två andra grupperna börjar med idrott inne i Klotens samhälle. Efter halva dagen byts de av. Vid Gränsekogen ges en av grupperna en introduktion till naturreservatets biologiska mångfald av Storåskolans NO-lärare Ragnhild Nyström, medan de andra tio ungdomarna får följa en blå tråd som leder dem in från den smala grusvägen, genom snårig skog till Gränsekogens utkant där Hanna möter upp. Ingen av ungdomarna har varit här tidigare. I naturreservatet får inga grenar brytas men det går bra att samla dött växtmaterial som kommer att användas i den fortsatta processen. De gör också gemensamma koreografiska övningar för att lära känna varandra och platsen bättre. Filmfotografen Adam Nilsson finns också plats och filmar platsen och en del av de koreografiska övningarna som görs för att utforska skogen. Innan gruppen lämnar över till nästa grupp slår alla sig ner på ett blått plastskynke som ligger utbrett på marken. Alla får en anteckningsbok, och utan att behöva visa någon annan vad de skriver ber Hanna dem att skriva ner några tankar om skogen och övningarna som de precis gjort.

Workshop 3: Dokumentera skogen

18 och 19 oktober 2018, Storåskolan.

Hanna Wildow genomför workshoppen.

Filmfoto: Adam Nilsson (bilden är beskuren)

Foto: Hanna Wildow

I den här workshoppen undersöks hur materialet som samlats i Gränse-skogen kan dokumenteras och arkiveras. Med hjälp av fynden från skogen framkallas bilder på papper med tekniken cyanotypi, en fotografisk framkallningsprocess från 1700-talet där bilder framkallas med hjälp av solljus. Naturmaterial (papper, tyg, trä och så vidare) behandlas med två kemikalier. Därefter placeras objekt, i det här fallet skogsmaterial, på det behandlade pappret som sedan läggs ut för framkallning i solljuset. De skuggade partierna behåller på så sätt papprets ursprungsfärg medan de belysta partierna får en blå färg när bilderna efter exponering sköljs i rent vatten. I den här workshoppen får eleverna också fortsätta arbetet med språk och text och undersöka de olika språk som finns i klassen. Arbetet med det fria skrivandet fortsätter. Den här gången associeras fritt till Gränse-skogen och de känslor som deltagarna hade i förhållande till platsen.

Workshop 4: Folkets hus

25 februari – 1 mars 2019, Folkets hus.

Hanna Wildow genomför workshoppen i samarbete med träskulptören Mervi Kiviniemi.

Foton: Hanna Wildow

Den fjärde workshoppen är en heldagsworkshop som upprepas fyra dagar i rad för de fyra olika grupperna. Hanna hämtar ungdomarna vid skolan på morgonen och tillsammans promenerar de till den nya projektateljén i Folkets hus, en byggnad som står tom och kan hyras under två månader som projektateljé.

Deltagarna börjar med att mingla i rummet. De säger sitt namn och hälsar på varandra på valfritt språk, byter språk med varandra och workshoppen har inletts. Förmiddagen består sedan av en rad kortare koreografiska och språkliga övningar som på olika sätt utforskar identitet, kropp och gränser mellan olika kroppar. Gemensamma andningsövningar varvas med skriv- och översättningsövningar. Hur skriver jag ”andas” med min kropp? På vilket språk? ”Andas” översätts som imperativ till de talade språken i klassen – arabiska, persiska, finska, tigrinja, kirundi, koreanska och svenska. Grenar och pinnar som samlats in från skogen vid det tidigare besöket går igenom för att se vilka som bäst kan forma bokstäver.

På eftermiddagen delar deltagarna upp sig. Av grenarna som sorterats tidigare under dagen bygger några upp orden som gemensamt bestämts som centrala. Även de här grenarna färgas blå med hjälp av cyanotypi-teknik. Skulpturerna kommer senare att placeras i skogen som rekvisita vid filminspelningen och kommer också kunna ses på fotografier på den avslutande utställningen på Stripa gallerium. Medan några bygger ord, arbetar andra vidare med den gemensamma texten som börjat ta form utifrån de olika skrivövningarna. Eleverna läser också tillsammans fragment av texterna och uppläsningen spelas in för att senare bearbetas till ett ljudverk. Hanna Wildow leder och deltar i arbetet och assisteras av den regionala konstnären och pedagogen Mervi Kiviniemi samt ytterligare personer från Konstfrämjandet Bergslagen som finns på plats för att kunna hjälpa till.

Workshop 5: Repetition och inspelning

15 och 17 april 2019, Storåskolan och Danshyttan, Storå.
Hanna Wildow genomför workshoppen i samarbete med filmaren Adam Nilsson.

Foton: Hanna Wildow (övre bilderna)
Foto från filminspelningen: Axel Öberg (nedre bilden)

Foto från filminspelningen: Axel Öberg

Projektets sista workshop tar först plats på Storåskolan och sedan som filminspelning i skogen. Workshoppen på skolan fokuseras på förberedelser inför filminspelningen och eleverna får bland annat lyssna och ge feedback på redigeringen som påbörjats av ljudverket som växer fram med utgångspunkt i elevernas texter, vilket också kommer att fungera som ljudspår till filmen. Kostym och masker provas ut och förslag på scenerna som ska filmas går igenom och diskuteras. Alla är laddade för den stora inspelningsdagen. Ett oväntat snöfall gör dock att inspelningen inte alls kan ske i den otillgängliga Gränseskogen som tänkt, dit går det inte att ta sig, så istället förflyttas inspelningen till Danshyttan. Tidig onsdagsmorgon hämtar en inhyrd buss upp eleverna vid skolan och kör mot skogen. Under en intensiv inspelningsdag får eleverna i blå dräkter lägga samman och praktisera alla de övningar och förberedelser som hittills gjorts. Fotografen Axel Öberg finns på plats och dokumenterar allt.

Färdigställande: Redigering och ljudläggning

25 april–5 maj 2019

Hanna Wildow i samarbete med filmaren Adam Nilsson, musikern Johan Wahlberg och formgivaren Moa Edlund.

Foto från filminspelningen: Axel Öberg

Stillbild från filmen *skogen behöver jag*. Grafisk form av Moa Edlund.

Det filmade materialet från skogen redigeras med hjälp av filmaren Adam Nilsson till en film som ska visas på projektets avslutande presentation på Stripa gallerirum. I det filmade materialet från skogen framför deltagarna en rad olika koreografier som tillsammans gestaltar en berättelse om skogen som andrum och dess mångbottnade betydelser. Till det suggestiva filmmaterialet läggs ljud som kombinerar ljudupptagningar från skogen med inspelningen som deltagarna gjort i tidigare workshoppar baserad på sin *free writing* om upplevelserna i Gränseskogen. Musikern och kompositören Johan Wahlberg samarbetar med Hanna för att mixa ihop ljuden till ett ambient ljudlandskap. I filmen ekar frågan mellan trädens stammar om vems andetag som räknas. Den grafiska formgivaren Moa Edlund skapar grafik till filmens för- och eftertexter och förbereder inbjudningar till den kommande utställningen.

Vernissage och performance: tag mitt andetag iväg

17 maj 2019, Stripa gallerirum, Guldsmedshyttan.
Utställningen pågår t o m 14 juni 2019.

skogens lunga, Stripa gallerirum. Foto: Hanna Wildow

hamsa och gränsens arkiv, Stripa Gallerirum. Foto: Hanna Wildow

Projektet avslutas med en publik utställning med titeln *tag mitt andetag iväg* i Stripa gallerirum, beläget i det gamla nedlagda gruvområdet som sedan 2006 klassas som ett byggnadsminne. Området ligger i Guldsmedshyttan, ett par kilometer från Storåskolan. Eleverna har fått möjlighet att bjuda in övriga elever och lärare från skolan, familj och släktingar. På plats är också andra intresserade från området, samt Nerikes Allehanda och Radio P4 Örebro som intervjuar i direktsändning. Region Örebro läns dåvarande kulturchef Rikard Åslund inviger utställningen och eleverna Olivia Liodden och Manar Moh'd Saleh bjuder tillsammans med Hanna Wildow på en performance där de tillsammans framför texten som gemensamt skrivits av gruppen under projektet. I utställningen visas den nyproducerade filmen *skogen behöver, jag* och en rad andra gemensamt skapade verk. Vårsolen skiner och Stripa bryggeri har förberett hamburgare som Konstfrämjande Bergslagen grillar med tillbehör till alla närvarande.

Performance med Olivia, Hanna och Mannar, som framför den av gruppen gemensamt skrivna texten. Foton: Kristina Lindberg

Den deltagarbaserade performance *Den blå träden* genomfördes dagen efter vernissage (läs mer på sid. 31). Foton: Hanna Wildow

Hanna Wildow om det mänskliga mötet, tillsammans och avkodning av makt

För Hanna Wildow var det viktigt att inte gå in i projektet som en lärare med kontrollerande makt, utan som konstnär som möter andra utövare – och att låta eleverna välja sina egna positioner. Kanske är detta extra viktigt, menar hon, i ett arbete som i det här fallet drivs av en vit, privilegierad svensk person som i det konstnärliga arbetet vill ta utgångspunkt i de många olika språk som finns i klassen. Här finns en risk för stereotypisering och exotisering, trots att tanken är den motsatta. ”Varför måste jag representera Iran, jag kanske bara vill vara en Storåtje”, nämner Hanna som en situation som hon vill undvika att försätta någon i. Hanna har ett grundläggande motstånd mot att skapa ”annanhet” och istället är fokus ”tillsammanshet”. Att turas om att vara den som har kunskapsföreträde i rummet är ett sätt för Hanna att förflytta annanheten. För Hanna är det viktigt att som vuxen och ledare i rummet ta några steg tillbaka, och inta rollen som den lyssnande och den som blir lärd, snarare än den talande och den som lär ut. Hon berättar om ett workshoptillfälle då alla satt i en ring och de elever som talade arabiska hamnade i samtal. Hon berättar om impulsen att avbryta ett samtal som inte alla kan delta i, en impuls som hon menar är ytterst viktig att ifrågasätta och inte agera på, eftersom samtal på svenska exkluderar likväl – då det inte fanns något språk i gruppen som alla förstod. Hon valde därför att fortsätta lyssna på samtalet. Vid ett annat tillfälle, i översättningsövningar av ordet ”andas”, översätter eleverna ordet mellan svenska, arabiska, persiska, finska, tigrinja, kirundi och koreanska. Hanna är inte säker på att alla översättningar är helt korrekta, men för henne spelar det ingen roll. ”Konstnärlig översättning är helt ointresserad av originalet eller att söka likhet”, menar Hanna, ”utan öppnar istället upp för experimentella översättningar där till exempel subjektiva tolkningar,

emotionella inspel och andra faktorer kan få spela avgörande roller.” Även om Hannas roll är densamma som deltagarnas i projektet, har hon ett försprång som konstnär och en maktposition och behöver därför hela tiden sträva efter att avkoda situationen för att fördela kunskapsföreträdet.

Ett annat tillfälle som stannat kvar hos Hanna är under en workshop i Folkets hus i Storå där två lägenheter på översta våningen hyrts in som projektateljé. Här uppstod ännu ett praktiskt exempel på när maktförhållanden försköts. I det stora tomma huset fanns en samlingshall med diverse saker som stod lämnade och förvarade. Eleverna började utforska utrymmet och skapade en slags kurragömmalek, inte alls det som stod på dagens schema. Hanna lät ändå aktiviteten fortgå. Det här var en heldagsworkshop och kanske behövdes en paus, men leken fortsatte och fortsatte och efter ett par timmar kände Hanna ändå att hon ville kalla tillbaka alla, trots sin bestämda uppfattning att deltagandet skulle vara frivilligt. ”Jag behöver lite hjälp, är det någon som vill komma och hjälpa mig?” frågade hon till slut. Det gemensamma arbetet fortsatte då för vissa, medan andra lekte vidare. Händelsen fick henne att fundera på konstnärliga processer och olika personers olika behov inom olika processer. ”Bland oss konstnärer”, säger Hanna, ”finns en förståelse att våra processer ser olika ut. Vissa är snabba, andra långsamma, vi har olika sätt att hitta fokus och koncentration. Kurragömma var en del elevernas process, de behövde leken för att kunna delta.” Elevernas lekfulla sätt genom hela processen blev en viktig påminnelse för Hanna om vikten av lust och lek och när hon själv tillät sig flyta med i deras lekar öppnades någonting upp och hon kunde hitta en konstnärlig kvalitet i lekfullheten.

Hannas strategi för att skapa engagemang är att fokusera på det mellanmänskliga mötet och att bemöta deltagarna med övertygelsen

att de har lika mycket att lära henne, som hon har att lära dem. Att se och lyssna till varandra är avgörande. Och omsorgen om stunden. Kurragömmaleken var viktig vid ett tillfälle, vid ett annat tillfälle var det viktigt att ge tid att för ett gemensamt samtal om en klasskompis som en dag fattades i gruppen, då hen blivit utvisad från landet tillsammans med sin familj. En kär vän var plötsligt borta och lämnade efter sig saknad och oro. Samtalet fick ta tid.

En inspiration för Hanna är den amerikanska författaren, feministen och politiska aktivisten bell hooks som pratar om att göra sig själv sårbar i mötet med den andre. En position som Hanna bär med sig både inom läraryrket och i sitt konstnärliga arbete. Det är dock stor skillnad för henne att möta elever i ett skolsammanhang jämfört med de möten som sker inom ett konstnärligt deltagarbaserat arbete. Inom ett konstnärligt deltagarbaserat arbete är bedömning eller individens prestation inte alls aktuell. Det gör att mötet mellan konstnären och eleverna har en potential att bli något helt annat än i en vanlig skolsituation.

I mötet med barn och unga brukar Hanna ofta prata om det svenska ordet ”konst”. Hur nära det ligger ordet ”konstig”, och hur passande det är. Hur konsten kan tillföra något annat till både skolan och världen utanför som ofta har en uppsättning av regler för hur saker ska vara. Konsten kan ”pausa” en existerande situation eller fenomen och fråga ”varför det?” och ”vem har bestämt det här?” Och snarare än att svara på frågor kan konstaktören undersöka och dela erfarenheter om hur något bidrar till våra liv. För Hanna är styrkan i ett deltagarbaserat arbete vikten av att vara och att göra tillsammans, något hon ser som en viktig motpol till vårt individualistiska samhälle. ”Att vara och att göra tillsammans bär på värden oavsett vad som kommer ur det”, menar Hanna. För henne är det en fråga om demokrati och hur vi lever väl tillsammans.

Fortsättning och framtid

Dagen efter öppningen av utställningen på Stripa galleri genomförde Hanna performansen *Den blå tråden* – ett platsspecifikt ljudverk skapat på och för skogen där filminspelningen med eleverna tidigare skett. Inbjudan var öppen för allmänheten och besökare uppmanades att följa den blå tråden in i skogen för att ta del av en mångfacetterad berättelse om färg och gränser, där projektets metodologi och erfarenheter delades med människor utanför projektet.

Efter att projektet avslutats har Lindesbergs kommun köpt in flera konstverk som producerats inom projektet. *skogens lunga*, en flagga i textil som tryckts med elevernas texter om upplevelsen av Gränse-skogen, kommer placeras i kommunhuset i Lindesberg och två av fotografierna tagna under filminspelningen i skogen placeras troligtvis på Storåskolan. Det finns också planer på att installera textinstallationen av de blå grenarna längs en promenadstig i Lindesberg. Video- och ljudverket *skogen behöver, jag* har tagits upp till distribution av Filmform (www.filmform.com), ett svenskt videoarkiv för konstfilm, vilket innebär att museer, konsthallar, skolor och andra institutioner kan hyra den. För Hanna fortsätter idéerna kring skogen som ett andrum att utvecklas i ytterligare arbeten. 2020 bjöds hon in till Galleri Box i Göteborg för att framföra det digitala performancet *and-akter*, en vidareutveckling av *skogen behöver, jag*, där deltagarna fick ta del av en digital föreställning i åtta akter som utforskade andra sätt att vara tillsammans på – en ljudalstrande performance där luft flyttas från en kropp till en annan. Undersökningarna har fått ytterligare fortsättning i samarbete med konstnärerna Alva Willemark och Tony Karlsson Savci. Arbetet presenteras på danskompaniet Weld i Stockholm under hösten 2021 och även som en utställning på Eldhunden i Stora Mossen, Stockholm, som drivs av Svenska konstnärernas förening.

”Alltså det här lilla projektet har förändrat rätt mycket.”

Hanna Wildow möter Mannar Moh'd Saleh på skype. Det har gått mer än ett och ett halvt år sedan projektet avslutades i Storå. Mycket har hänt. Mannar, som deltog i projektet när hon gick i 7:an på Storåskolan har flyttat från Storå och bor numera i Uppsala där hon nu går i 9:an. Hon tänker ofta tillbaka på projektet och önskar att det kunde bli en fortsättning.

Hanna: Kommer du ihåg vad du tänkte om projektet i början?

Mannar: Att det skulle vara nåt helt okej, tråkigt, men sen när vi varit med, när vi hade arbetat tillsammans, hade vi bra samarbete. Jag tyckte om det, jag tyckte att det var kul, faktiskt mer än skolan ...

Hanna: Förändrades dina tankar om projektet under arbetets gång?

Mannar: Ja.

Hanna: Vad var det som förändrades?

Mannar: De vi jobbade med i vår grupp, och när vi gjorde filmen och så vidare. Alltså i skolan vi brukade inte prata så här, eller hänga med varandra. Och det här gjorde så att vi hängde med varandra och lärde känna varandra mer. Det var därför jag tyckte om det, verkligen.

Hanna: Det är sant att vi liksom jobbade mycket med att tänka på hur vi kunde prata med varandra och lyssna på varandra och liksom vara med varandra. Det håller jag med om.

Mannar: Det är det som gör att jag tyckte om vad vi gjorde – att vi alla samlades och pratade, mer än vad vi gjorde i skolan.

Hanna: Var det något i projektet som var extra roligt eller givande?

Mannar: När vi lade de där färgerna till exempel, och vi gick någonstans sen ... Vi färgade trädgrenarna och när vi gjorde filmen.

Hanna: Inspelningen av filmen eller?

Mannar: Ja.

Hanna: Och vad var det med det som var extra roligt?

Mannar: När vi skrev om skog, och när vi gjorde det på olika språk. Det var jättekul. Jag vill göra det igen.

Hanna: Men vad var det med det som var kul då?

Mannar: När vi sa något med flera språk. Jag lärde mig lite faktiskt, eftersom nu har jag moderna språk i skolan, jag har franska, då vet jag, det är så här man kallar det. Det är jättekul med språk, därför tyckte jag det här är fett kul.

Hanna: Vi pratade ju också om var språk kommer ifrån och att de sitter ihop i träd och att de växer ihop.

Mannar: Ja, just det! Det ja, allt var kul!

Hanna: Var det någonting som inte var kul, eller som var svårt eller extra jobbigt?

Mannar: Nej. Allting var kul.

Hanna: Hur var det att vara ute i skogen så där då? Hade du varit i en sån skog innan.

Mannar: Ja, Här också (i Uppsala). Vi tar en promenad, vi sätter oss och vi pratar om olika saker. Eftersom mina kompisar gillar det, så gillar jag det också nu. När skolan är stressig går vi till skogen. Det är som medicin faktiskt.

Hanna: Tyckte du om att vara i skogen redan då, när vi gjorde projektet?

Mannar: Nej, när vi gjorde filmen i skogen var det för varmt, med solen i ögonen, det var lite jobbigt. Det var för varmt då.

Hanna: Ja det har du rätt i, det var en varm dag.

Hanna: Tänker du tillbaka på projektet ibland? Vad minns du då?

Mannar: Jag tänker på om vi kan göra det igen. Det är det jag tänker på. Men 9:an är stressigt, jag glömmer allting hela tiden, men projektet kan jag inte glömma. Eftersom jag har varit med om ett sådant här projekt, kan jag inte glömma det.

Hanna: Har du varit tillbaka på platserna där ni gjorde olika aktiviteter, var det något speciellt du tänkte på då?

Mannar: Nej, jag har inte varit i Storå.

Hanna: Har du någon kontakt med dina kompisar?

Mannar: Lite kontakt, men inte så mycket med kompisar.

Hanna: Kommer du ihåg performancet vi gjorde – du, jag och Olivia?

Mannar: Ja, när vi satt och pratade i rummet.

Hanna: Ja, när vi spelade in ljudet, och din röst hörs sen också mycket i filmen. Performancet var vid gruvan på vernissaget. Du och jag och Olivia läste text i mikrofon.

Mannar: Jag var lite nervös, men sen var det helt okej.

Hanna: Och det blev bild i tidningen från det också, kommer du ihåg? Texten som vi läste, den finns också på en blå flagga. Den ska hängas upp i kommunhuset i Lindesberg. Och de har köpt in bilden när vi är de blå barnen. Den kanske ska hänga på skolan.

Hanna: Har du berättat för andra på skolan eller i familjen och bland vänner vad ni gjorde i projektet? Har det varit lätt eller svårt att prata om det ni har gjort?

Mannar: Jag har berättat i den nya skolan för lärarna. De undrade om vi varit med något projekt. Jag berättade att det handlade om att vi gick i skogen, att vi spelade in och att vi gjorde en film. De undrade om man kunde se filmen? Har berättat för vännerna, de vill också se.

Hanna: Jag kan skicka en länk. Och du var ju med tidningen också. Det var en stor intervju med dig. Har du kvar den?

Mannar: Ja, på Instagram.

Hanna: Är det något speciellt i projektet som du skulle vilja göra igen eller göra mer av?

Mannar: Hela projektet, allt 0-10 vill jag göra igen. Göra allt igen och sen utveckla filmen ännu mer. Jag vet inte hur, men så att den kan bli jättestor.

Hanna: Saknar du Storå någonting, tiden där, att bo där?

Mannar: Jag saknar inte att bo i Storå, men mina vänner absolut, men inte skolan, absolut inte skolan.

Hanna: Det fanns rasism, sa du.

Mannar: Men det förstår jag eftersom de ser invandrare för första gången där borta. Det är inte så många svenskar som bor där, så jag förstår vad de menar, men ibland blir man ju ledsen.

Hanna: Det är klart.

Mannar: Man känner sig ensam, att man inte är som de här människorna, man är nåt annat, dom är här, du är här, och så vidare. Men nu förstår jag exakt hur det är. Jag blir lite arg, men okej jag förstår hur det är där borta, och här borta vad är skillnaden – att här kommer folk från olika länder, de samlas. Så det är stor skillnad mellan Storå och Gottsunda. Det är jättestor skillnad. Och nu förstår jag liksom varför de hade det där hatet till mig, eller till mina andra vänner också, som kom från olika länder, eftersom de inte har sett invandrare där borta så mycket. Så jag förstår vad de menar, det är därför jag inte ska sitta och hata dem, absolut inte. Det skulle jag aldrig göra.

Hanna: Jag förstår, det måste varit jättetufft och jobbigt. Men när du säger det här, jag tänker på det här du säger att i det här arbetet som vi gjorde, att vi liksom ...

Mannar: Vi samlades liksom.

Mannar: Alltså det här lilla projektet har förändrat rätt mycket. Det gjorde att vi samlades och har pratat mer med varandra, att vi alla är lika.

Hanna: Vad fint att höra. Det gör mig jätteglad. Det var ju det som var tanken också. Jag känner ju mycket att i skolan, det är så mycket krav, det är så mycket regler, man måste göra så himla mycket och man är stressad hela tiden och så där. Och att när jag jobbar med konst, så vill ju jag att det ska vara någonting annat. Att det ska vara som en paus, där man kan ...

Mannar: Ja, där det inte finns några regler. När vi satt och skrev ...

Hanna: Ja, när vi skrev ner reglerna menar du. Att vi bestämde egna regler. Det var som vårt rum, och vi bestämde hur det skulle vara. Det minns jag också. Det var jättefint.

Mannar: Tänker du på att göra det igen?

Hanna: Det vore helt underbart att göra igen, men det är ju inte riktigt jag som bestämmer. För att det kostar ju en massa pengar och då fanns det ju någon som betalade för det och så där, men Lindesberg har sagt att de ska sätta upp de där skulpturerna, att de ska sitta inne i Lindesberg så finns det som en liten promenad runt en sjö, genom lite skog, och att de ska sitta där, men sen du vet, det blev en pandemi, men när det blir så har vi pratat om att det ska bli en liten invigning och då kan vi göra någonting. Om jag har en bil kan du åka med mig. Annars vet jag inte om de kommer göra något liknande där.

Hanna: Är det något mer du vill säga?

Mannar: Nej. Jo, att jag vill göra det igen!

Xanaan Cabdisalen Abiib och Mannar Moh'd Saleh.
Foto: Axel Öberg (bilden är beskuren)

Bortom de blå bergen, projektår 2: *tag mitt andetag iväg*

tag mitt andetag iväg har genomförts i samarbete med Lindesbergs kommun, Storåskolan i Storå och Stripa galleri. Projektet finansierades av: Region Örebro län, Kulturrådet, Lindesbergs kommun, Adolf Lindgrens stiftelse och Folkrörelsernas Konstfrämjande.

Metodhandbok, häfte 3/4

Redaktör och formgivning: Maria Andersson

Texter och intervjuer (där inget annat anges): Maria Andersson

Huvudfinansiär och beställare: Region Örebro län

Medfinansiär: Konstfrämjandet Bergslagen

Med stöd av: Folkrörelsernas Konstfrämjande, Kulturrådet, Kumla kommun, Lindesbergs kommun och Degerfors kommun.

ISBN: 978-91-983396-4-2